

ТАДБИРКОРЛИҚДА РИСКЛАРНИ КАМАЙТИРИШНИНГ ҚЎЛЛАНИЛАЁТГАН СТРАТЕГИЯЛАРИ

Джураев Лазизбек

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва
тадбиркорлик олий мактаби тингловчиси*

Аннотация. Ҳар қандай тадбиркорлик фаолияти бизнес-режани тайёрлаш, шунингдек, хавф-хатар яъни рискларни ҳисоблашдан бошланади. Тадбиркорлик таваккалчилиги - бу молиявий-хўжалик фаолияти билан боғлиқ муайян бошқарув қарорларини қабул қилиш натижасида йўқотиш ва даромад йўқотиш хавфи. Бизнесни бошлашда менеджер фойда олиш ва зарарни камайтириш ўртасидаги мувозанатни "ушлашга" ҳаракат қилади. Ижобий иқтисодий натижага эришиш учун у онгли равишда хавфли қарор қабул қилиши керак. Ушбу мақола келажакда салбий таъсирларга дош бера олиши учун тадбиркорлик рискларини ўрганишга қаратилган. Рискларнинг айрим турларини камайтириш алгоритми ҳам таклиф қилинган.

Калит сўзлар: тадбиркор, тадбиркорликда рисклар, диверсификация, суғурта қилиш, тадбиркорлик таваккалчилиги, рискларни камайтириш, стратегиялар, рискларни тақсимлаш (аутсорсинг), фьючерслар ва хеджинг, муқобил ечимлар.

Тадбиркорлик фаолиятида рисклар ҳар доим мавжуд бўлиб, уларнинг камайтирилиши бизнеснинг барқарор ва муваффақиятли ривожланиши учун муҳимдир. Бугунги кунда тадбиркорлар ўз фаолиятларида рискларни камайтириш учун турли хил стратегиялар ва усуллардан фойдаланмоқдалар. Ушбу тезисда тадбиркорликда рискларни камайтиришнинг асосий стратегиялари, уларнинг афзалликлари ва муаммолари таҳлил қилинади.

Рискларни камайтиришда турли стратегиялар мавжуд бўлиб, уларнинг қўлланилиши ташкилотнинг йўналишига, соҳасига ва ресурсларига боғлиқ.

Асосий стратегиялар қуйидагилар:

- Диверсификация – Маҳсулотлар ёки хизматлар турини кўпайтириш орқали бизнес рискларини камайтиришга қаратилган. Бу стратегия орқали бизнеснинг бирор битта маҳсулот ёки бозорга қарамлиги камаяди.
- Суғурта қилиш – Суғурта компаниялари орқали молиявий рискларни камайтириш мумкин. Суғурта бизнесга юзага келган йўқотишларни қоплашга ёрдам беради ва молиявий барқарорликни таъминлайди.
- Рискларни тақсимлаш (аутсорсинг) – Айрим операциялар ёки фаолиятларни ташқи компанияларга топшириш орқали улар билан боғлиқ рискларни камайтириш усули.
- Фьючерслар ва хеджинг – Валюта ёки бозор рискларини камайтириш учун молиявий инструментлардан фойдаланиш.
- Бозорни тадқиқ қилиш ва прогноз қилиш – Бозордаги ўзгаришларни ва тенденцияларни доимий равишда кузатиб бориш орқали миқдор талабини аниқлаш.

Рискларни камайтиришнинг молиявий стратегиялари Молиявий стратегиялар бизнесни молиявий рисклардан ҳимоя қилишга қаратилган:

- Нақд пул резервларини яратиш – Ёмон сценарийларда тезкор молиявий қўллаб-қувватлашни таъминлаш учун нақд пул захирасини шакллантириш.
- Кредитлар ва сармояларнинг диверсификацияси – Турли сармоя манбаларини жалб қилиш, банк ва инвесторлар билан узвий алоқада бўлиш.
- Капитал тузилмасини оптималлаштириш – Компаниянинг молиявий структурасини самарали бошқариш орқали ўзини рисклардан ҳимоя қилиш.

Рискларни камайтиришда инсон ресурсларини бошқариш Кадрлар билан боғлиқ рисклар ҳам бизнес учун катта аҳамиятга эга бўлиб, уларни камайтириш қуйидаги стратегиялар орқали амалга оширилиши мумкин:

- Кадрларнинг малакасини ошириш – Тадбиркорликда муваффақиятли ва самарали ишчи кучи яратиш орқали инсон ресурслари билан боғлиқ рискларни камайтириш.
- Кадрларнинг иловий суғурталари – Хавфли иш шароитларига эга бўлган ходимлар учун суғурта шартномаларини тузиш.
- Маънавий муҳитни яхшилаш – Корхона ичида салбий муҳит ёки стрессларни камайтириш.

Бозор рискларини камайтириш стратегиялари Бозордаги ўзгарувчанлик рискларнинг юқори бўлишига сабаб бўлиши мумкин. Бозор рискларини камайтириш учун қуйидаги стратегиялар қўлланилади:

- Бозорларни диверсификациялаш – Компаниянинг фаолиятини бир нечта бозорга йўналтириш, шу билан бирга янги мижозлар ва бозорларни топиш.
- Бозор тадқиқотларини олиб бориш – Бозор ва истеъмолчи талабини чуқур ўрганиб, маҳсулот ёки хизматларни мослаштириш.
- Маркетинг стратегиясини ўзгартириш – Мижозлар эҳтиёжларига мос маҳсулотлар ёки хизматларни таклиф қилиш.

Техник ва технологик рискларни камайтириш стратегиялари Техник рискларни камайтириш инновациялар ва технологиялар орқали амалга оширилади:

- Технологик модернизация – Техника ва ускуналарни замонавийлаштириш, рақамли технологиялардан фойдаланиш орқали ишлаб чиқариш жараёнини яхшилаш.
- Ишлаб чиқариш жараёнини автоматлаштириш – Инсон ресурсларига бўлган

қарамликни камайтириш ва ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш.
- Ахборот хавфсизлигини таъминлаш – Рақамли ресурсларнинг хавфсизлигини таъминлаш орқали кибер хавфлардан ҳимоя қилиш.

Хулоса Тадбиркорликда рискларни камайтириш стратегиялари бизнеснинг барқарор ва самарали ривожланиши учун катта аҳамиятга эга. Диверсификация, суғурта, молиявий ва инсон ресурсларини бошқариш каби стратегиялар компанияларнинг ички ва ташқи хавфларга қарши самарали ҳимоясини таъминлайди. Ушбу стратегияларнинг тўғри ва самарали қўлланилиши компанияларга ишончли бозор ўрнини мустаҳкамлаш имконини беради ва иқтисодий барқарорликка олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида” ги қонунга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги Қонун. 2012 й. 2 май. Lex.UZ
2. У. Умурзаков, А. Тошбоев Кичик бизнес ва тадбиркорлик Т.: янги аср авлоди 2012 й.
3. Эгамбердиев Э. Хўжақулов Х. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисод, 2003, 96 б.